

1. שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קפח סעיף י' היה אוכל ויצא שבת, **מזכיר של שבת בבהמ"ז** דאזלין בתר התחלת הסעודה; והוא הדין לראש חודש ופורים וחנוכה.

2. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רעא סעיף ו' אם גמר סעודתו וקידש היום קודם שברך בהמ"ז, מברך בהמ"ז על כוס ראשון ואח"כ אומר קידוש היום על כוס שני, וצריך להזכיר **של שבת בבהמ"ז**, אף על פי שמברך קודם קידוש. הגה: **וי"א דאינו מזכיר של שבת**, דאזלין בתר תחלת הסעודה, וכן עיקר כמו שנתבאר לעיל סוף סימן קפ"ח.

3. שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצה סעיף ג' אומר על הנסים בברכת המזון בברכת הארץ; ואם התחיל סעודתו ביום ומשכה עד הלילה, אומר: על הנסים, **דבתי תחלת סעודה** אזלין; ויש מי שאומר שאין לאומרו, (**ונוהגין כסברא ראשונה**).

4. בית יוסף אורח חיים סימן קפח אם התחיל לאכול בשבת סמוך לחשיכה וחשכה לו קודם גמר סעודתו כתב הרא"ש בתשובה כלל כ"ב (סי' ו') **שאינו לו להזכיר כלל של שבת בחול** מידי דהוי אתפילת מנחה של שבת שאם לא התפלל אותה מתפלל במוצאי שבת שתיים **של חול** כי אין להזכיר של שבת בחול אף על פי שנתחייב תפילה זו בשבת... הכי נמי אף על גב דסעודת שבת היתה **כיון דמברך בחול לא יזכיר של שבת** עכ"ל... אבל בהגהות מיימון פ"ב מהלכות מגילה (הי"ד אות א) כתב בשם הר"ם שצריך לברך על הניסים כדאשכחן (ברכות כז). רב צלי של שבת במוצאי שבת ע"כ ומצאתי כתוב בתשובה אשכנזית (שו"ת מהרי"ל סי' נו) דלסברא זו לא תיקשי מתפילת מנחה דשבת דמייתי הרא"ש דזמן תפילת מנחה עבר ואינו מתפלל במוצאי שבת אלא לתשלומין האיך יתפלל של שבת ודינו להבדיל בראשונה **אבל ברכת המזון אתי על סעודה שסעד בשבת וכיון דאכתי לא צלי ערבית של חול צריך להזכיר מעין המאורע בברכת המזון** וכן מנהג פשוט במדינות בני רי"ת להזכיר על הניסים בכה"ג וכן מוצאי שבתות כשנמשכה סעודתן עד הלילה עכ"ל וכן כתב בארחות חיים וזה לשונו היה אוכל ויצא שבת כתבו התוספות שמזכיר של שבת בברכת המזון שהכל הולך אחר התחלת הסעודה והוא הדין בראש חודש ופורים (וכו') [וכן] בתפילת נעילה אף על פי שהוא לילה מזכיר בה של שבת עכ"ל:

5. מגן אברהם סימן רעא ס"ק יד וצריך להזכיר של שבת. אף על גב דבסו"ס קפ"ח פסק דאזלין בתר התחלת הסעודה י"ל דספוקי **מספק'** ליה ומספק' בכל ענין צריך להזכיר **דאין קפידא אם מזכיר שלא לצורך** כמ"ש סו"ס ק"ח:

6. משנה ברורה סימן קפח ס"ק לד (לד) וה"ה לר"ח וכו' - ר"ל דאם אכל בהם ונתאחר הבהמ"ז עד הערב צריך להזכיר דאזלין בתר זמן התחלת הסעודה **והוא שלא התפלל ערבית** וכנ"ל ועיין לקמן בסימן תי"ט:

7. ערוך השולחן אורח חיים סימן קפח סעיף כג' עוד כתב בסעיף י' היה אוכל ויצא שבת מזכיר של שבת בבהמ"ז דאזלין בתר התחלת הסעודה וה"ה לר"ח ופורים וחנוכה עכ"ל ומפרשי הש"ע האריכו בזה ולדינא העיקר כדברי רבינו הב"י דאזלין **רק אחר התחלת הסעודה** ולכן אם חל ראש חודש במוצאי שבת לא יזכיר של ראש חודש אמנם אם התפלל ערבית קודם ברהמ"ז א"א להזכיר של שבת כיון שעשאו כבר חול בתפלה איך יזכיר של שבת והוי תרתי דסתרי וכן בר"ח וחנוכה ופורים **וכן אם הבדיל** או שאמר המבדיל בין קודש לחול לא יזכיר של שבת וכן להיפך אם אכל ביום ונמשך עד הלילה ובלילה היה ר"ח וקודם ברהמ"ז התפלל מעריב בע"כ שצריך להזכיר יעלה ויבא בברהמ"ז כיון שכבר עשאו ר"ח בתפלה **ולאו משום דאזלין בתר גמר סעודה אלא משום דבע"כ עשאה הזכרה זו לחיוב עליו** וכן כל כיוצא בזה **ואין חילוק בין אכל פת בלילה או לא אכל דהעיקר הוא התחלת הסעודה...**

8. ט"ז אורח חיים סימן קפח ס"ק ז' ... ונלע"ד **דהכל ניחא** דודאי שפיר אזלין בתר ההתחלה לענין זה שלא לגרוע למה ששייך להתחלה כגון רצה ועל הנסים אם בא עליו קדושה נוספת בשעת סיום הסעודה **ודאי אומר ג"כ מעין אותה קדושה** ואין זה ביטול הליכה אחר ההתחלה ע"כ שפיר מזכיר של שבת כשנמשך סעודה שהתחיל בחול ובמנחה בשבת וי"ט ביום א' ונמשכה הסעודה עד הלילה אזלין בתר ההתחלה וחיוב לומר רצה **ואחר כך** יאמר גם כן יעלה ויבא וא"ל בזה שזה סותר את זה דהא **אין כאן סתירה** דתחלה אומר של שבת ואח"כ של יום טוב מידי דהוי איקנה"ז שאומר תחלה קידוש השייך ליו"ט ואחר כך הבדלה השייך אחר השבת קודם שחל יום טוב דסוף סוף יש עליו אז ב' קדושות ה"נ בב"ה שמזכיר של שבת **שעבר** ושל יום טוב **הבא עכשיו** וה"ה בר"ח שחל במ"ש שאומר רצה ויעלה ויבא...

9. אליה רבה סימן קפח ... ודעת הט"ז [סק"ז] להזכיר רצה ויעלה ויבא **וראיתיו דחוקים**, [וכל האחרונים כתבו דאי אפשר לומר דברים הסותרים.

10. תלמוד בבלי מסכת יומא דף מז:

אמר רבי יוחנן: בעי רבי יהושע בן עוזאה: בין הבינים של מלא קומצו מהו... אמר רבי יוחנן הדר פשטה יהושע [בן] עוזאה: בין הבינים ספק נינהו...

Rabbi Yoḥanan said that Rabbi Yehoshua ben Uza'a raised a dilemma: What is the halakha with regard to the flour that remains between the fingers of his handfuls? Is this flour considered to be part of his handful, or is it considered part of the remainder of the meal-offering... Rav Yoḥanan said: Yehoshua ben Uza'a then resolved his own dilemma: The flour that is between is doubtful, and should be treated as questionable in status.

11. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף מז:

אמר רבי יוחנן הדר פשיט יהושע עוזאה בין הבינים ספק. ואיכא למידק דכיון דספק קאמר דהוי, מאי פשיטותא (הכא) [הוא] לבעיין, ואפשר דהכי קאמר בין הבינים ספק לפי שהוא נידון כפנים וכבחוץ, כספק בין השמשות שיש בו מן היום ומן הלילה, הכא נמי יש בו מבפנים ויש בו מבחוץ וכקומץ ושירים המעורבין זה בזה.

12. ב"ח אורח חיים סימן קפח ס"ק יב

...ומיהו העיקר הוא כדפסק כאן דהכל הולך אחר התחלת הסעודה וכן המנהג פשוט ולפי זה אם היה ראש חודש בשבת ומשכה סעודתו עד הלילה מזכיר של שבת וגם של ראש חודש בברכת המזון ואם בשבת לא היה ראש חודש וביום א' הוא ראש חודש אין להזכיר אלא של שבת ולא של ראש חודש דבתר התחלת הסעודה אזלינן שאז לא היה ראש חודש אלא שבת ולא אזלינן בתר סוף סעודה דהוא ראש חודש ולא שבת:

13. משנה ברורה סימן קפח ס"ק לג

בתר התחלת הסעודה - ולפיכך אף אם חל ר"ח במו"ש יזכיר בבהמ"ז של שבת לבד ולא של ר"ח ודוקא כשגמר סעודתו מבעוד יום אבל אם אכל פת גם בלילה ויש עליו חיוב להזכיר גם של ר"ח ושניהן אי אפשר להזכיר דהוי תרתי דסתרי דהיאך יאמר ביום השבת הזה ואח"כ יאמר ביום ר"ח הזה דהא ר"ח הוא ביום א' א"כ מוטב להזכיר של ר"ח דזה יש חיוב לכ"ע משא"כ בהזכרת שבת דיש פלוגתא בין הראשונים אם חייב להזכיר כלל כשמברך במו"ש (ואף דאנן פסקינן כאן בש"ע דאזלינן בתר מעיקרא וחייב להזכיר של שבת במו"ש מ"מ כאן שהוא מקום הדחק מוטב שידחה הזכרת שבת מפני הזכרת ר"ח דהוא חיוב לכ"ע) אכן במו"ש לחנוכה ופורים אפילו אם גמר סעודתו בלילה אינו מזכיר של חנוכה ופורים רק של שבת לבד כיון דבלא"ה הזכרה מעין המאורע דחנוכה ופורים אינו אלא רשות כנ"ל בסימן קפ"ז ס"ד כ"כ המ"א ועוד הרבה אחרונים ו"א דאם חל יום טוב או ר"ח במו"ש יזכיר רצה וגם יעלה ויבוא דאזלינן בתר התחלת הסעודה וגם בתר שעה שהוא מברך בו ולא קפדינן במה דנראה כסותרים אהדדי דברצה נתחייב משעה שהתחיל הסעודה ביום ואח"כ כשנמשך הזמן ולא בירך והגיע לילה של יום טוב או של ר"ח ניתוסף עליו חיוב לזכור מעין המאורע של שעה שהוא מברך בו:

14. קיצור שולחן ערוך סימן מד סעיף יז

...ואם התחיל לאכול בשבת ונמשכה סעודתו תוך הלילה, ואכל גם בלילה כזית פת ולמחר הוא ראש - חדש, אומר רצה וגם יעלה - יבא, וכן בחנוכה ופורים. ויש חולקין משם דהוי כתרתי דסתרי, על - כן יש למנוע שלא לאכול אז בלילה.

15. מגן אברהם סימן קפח ס"ק יח

וה"ה לר"ח... ועמ"ש סי' ער"א דאיתא ברא"ש ובתוספתא דאם אכל גם בלילה פת צריך להזכיר של ר"ח ומכל מקום צ"ע דאם יזכיר שניהם מחזי כסתרי אהדדי מ"ד למי שהתפלל ערבית וא"כ הי מינייהו לדחי וצ"ל דיזכיר של ר"ח ולא של שבת דהא כמה גדולי סוברים דלעולם אינו מזכיר של שבת דאזלינן בתר השתא ואם אכל בלילה לכ"ע מזכיר גם של עכשיו כדאי' בהדיא בתוספתא לכן יזכיר של ר"ח...

16. שמירת שבת כהלכתה, פרק נז, הערה מו

ושמעתי מהגרש"ז אויערבך שליט"א, דמ"מ נראה דאפשר דיכול עכ"פ לאכול כזית ביותר מכדא"פ, דאין זה נחשב לאכילה, עכ"ל.

17. שו"ת יחווה דעת חלק ג סימן נה

... גם מה שכתב בשו"ת הרי בשמים שם, שאחר שאומר רצה בברכת המזון ועושהו קודש, איך יעשהו חול באמירת יעלה ויבוא, וכמו שאמרו בתענית (ד' ע"ב), אחר שעשיתו קודש תעשהו חול. במחכ"ת לא דמי כי אוכלא לדנא, שכאן במוצאי שבת תחלתו קודש וסופו חול, שהרי גם למצות תוספת שבת די בכל שהוא, (וכמו שכתב המגן אברהם סוף סימן קפ"ח). ואחר שסיים רצה, יוכל לומר יעלה ויבוא, כי עד כאן תחום שבת. ועל כל פנים להלכה דבריהם נכוחים שצריך לומר רצה והחליצנו ולא יעלה ויבוא. וכן מצאתי להגאון בעל שאגת אריה בפסקי הלכות (שנדפסו בספר מדי חודש בחדשו חלק ב' דף צ"ג ע"א), שפסק, שיש להזכיר רצה והחליצנו ולא יעלה ויבוא, והיה טעמו, שהזכרת שבת יש בה חיוב יותר, כיון שיש פוסקים שסוברים שסעודה שלישית צריכה פת, ולדעתם אם לא הזכיר של שבת מחזירים אותו, ואילו בהזכרת ראש חודש אם לא הזכיר בברכת המזון אין מחזירין אותו... בסיכום: ...למי שסועד סעודה שלישית בשבת סמוך לחשכה, וכן ביום טוב ובראש חודש ובחנוכה, וחשכה, אם לא התפלל ערבית מזכיר מעין המאורע בברכת המזון, ואם התפלל ערבית לא יזכיר מעין המאורע בברכת המזון. ואין הבדל בזה בין אם המשך לאכול בלילה, בין אם הפסיק לאכול עם חשכה, כשיברך לאחר שחשכה צריך להזכיר מעין המאורע, שאחר התחלת הסעודה הולכים בזה תמיד.